Szabó Csaba Kurszán

A SZABADKŐMŰVES KÖZTÁRSASÁG VÁLASZTÁSI RENDSZERE

2. rész[*]

Az arányosság és az „elveszett" szavazatok

„A választási rendszer arányosságának kérdésében Európa perifériájára kerültünk, de ez önmagában nem delegitimálja a hatályos választási rendszert, mivel az aránytalansági mérték nem kirívóan antidemokratikus és az alkotmányosság keretein belül marad" – írja Szoboszlai György (Képviselet és választási rendszer európai kontextusban. Az arányosság mint a konszenzusos demokrácia feltétele. *Politikatudományi Szemle* 1998. 1. sz. 168. o.). Miután nincs meghatározva sem jogilag, sem tudományosan, sem a hétköznapi gondolkodás szintjén, hogy az aránytalanság milyen mértéke delegitimáló, vagy antidemokratikus, vagy alkotmányellenes – így az elemző szubjektív ítéletére van bízva, hogy az 1989-ben elfogadott és az országgyűlési képviselői választásokon először 1990-ben alkalmazott választójogi rendszert illegitimnek, antidemokratikusnak vagy alkotmányellenesnek minősíti-e.

A magunk részéről kirívóan antidemokratikusnak és alkotmányellenesnek gondoljuk az aránytalanság brutális mértékeit rendszerszinten és törvényszerűen létrehozó választójogi szabályokat, amelyek ugyan első „blikkre" a német modell bevezetését jelentették, ám – mivel nem tartalmazzák annak arányosítási technikáit – egy igazi, originálisan balkáni-bizantin közjogi szemfényvesztésnek tekinthető a „demokráciát" Magyarországon bevezető választójogi törvény.

Szoboszlai meghatározása szerint *„Az a rendszer tekinthető arányosnak, amelyben a választási rendszer szabályai senkit sem fosztanak meg mesterségesen a képviselettől, és csakis a természetes és objektív matematikai törvényszerűségek eredményezhetik a képviseletből való kizárást."* (I. m. 169. o.) Mint az előzőekben már jeleztük, 1990-ben az akkor 4%-os parlamenti küszöb alatti közel 1,2 millió voks mindösszesen 10 mandátum megszerzéséhez volt elegendő. Ezzel párhuzamosan az MDF-re leadott gyakorlatilag ugyanennyi szavazat 164 képviselői helyhez juttatta a pártot. Közel 800.000 választópolgár szavazata – tehát több mint 1,5 millió voks – egyáltalán nem eredményezett számukra parlamenti képviseletet! Másként fogalmazva: a választáson részt vevő választóközönség negyedének szavazata voksonként a győztes pártra leadott szavazat értékének körülbelül 6%-át érte. Az MDF-re leadott szavazat tehát 16-szoros valószínűséggel vezetett mandátumhoz, mint

[*] A tanulmány első része folyóiratunk 2015. téli számában (III. évf. 4. sz. 477–486. o.) olvasható. *(A szerk.)*

az inkriminált szervezetekre/jelöltekre leadott szavazat. Minden 6–7. választópolgár pedig elmondhatta magáról, hogy annyi esélye volt a szavazatával mandátumhoz juttatni saját pártját, mintha nem vett volna részt a választáson – vagyis semmi! A szavazatok mandátum-keletkeztetésének követelményét a következő választásokon sem lehetett érvényre juttatni. Ekkor, 1994-ben a pártlistákra leadott szavazatok több mint 16%-a, tehát minden 6. szavazat nem eredményezett mandátumot (egészen pontosan közel 900.000 polgár szavazata 2 mandátumot eredményezett, vagyis a szavaztok 16%-ával a mandátumok 0,5%-át lehetett megszerezni). A győztes pártra leadott alig több mint 30%-nyi szavazat a mandátumok közel 55%-át eredményezte, összesen 209 mandátumhoz juttatta az MSZP-t.

A következő választáson csak azért csökkent a mandátumhoz nem jutó szavazatok száma és aránya, mert a MIÉP hajszállal ugyan, de át tudta ugrani az 5%-ra emelt parlamenti küszöböt, ám így is közel 700.000 választó képviselet nélkül maradt. Ha a MIÉP sem került volna be és negyedmilliós szavazótábora nem jutott volna 14 képviselői helyhez, akkor több mint 900.000 választópolgár – az összes szavazó ötöde! – maradt volna parlamenti képviselet nélkül 1998-ban. Másként fogalmazva: a küszöbbel kiejtett pártokra és a MIÉP-re voksoló közel 1 millió választópolgár szavazata ért 14 mandátumot, miközben a FIDESZ 1.263.000 szavazója ugyanekkor 148 mandátumhoz jutott. Ebben a tekintetben tehát cca. tízszer annyira hasznosult egy Fideszes szavazó szavazata, mint azé, aki az úgynevezett hasznos szavazat elve ellenére kockázatos jelöltre húzta be az x-et. Mintegy 650.000 szavazó egyáltalán nem szerzett mandátumot, nem jutott parlamenti képviselethez – kétszer ennyi FIDESZ szavazat pedig 148 képviselői helyet jelentett.

A következő választáson, 2002-ban a megnövekedett választási részvétel miatt – bár ugyanannyi szavazatszámmal – kiesett az országgyűlésből a Magyar Igazság és Élet Pártja, aminek következtében nagyjából 700.000 választó maradt mandátum nélkül, mialatt ennek a szavazatszámnak a felével sem rendelkező SZDSZ frakciót tudott alakítani 20 fővel.

Az egyre koncentráltabb pártrendszerben a 2006-os választásokon a „hasznos szavazat elvét" alkalmazni kénytelen választópolgár alig 400.000 voksa nem eredményezett a választó politikai preferenciáit kifejező mandátumot. A pártrendszer további koncentrációjával és a választási rendszer belső összefüggéseivel egyre jobban tisztában levő, szavazata hasznosságát esetleges ideológiai szempontjainál is fontosabbnak tartó választópolgár 2010-ben már csak 200.000 voksot hagyott „elveszni". (Mint korábban már kifejtettük, az a párt, amelynek listás szavazatai nem haladják meg a parlamentbe jutáshoz szükséges küszöböt, nemcsak a területi listán és az országos listán nem szerezhet mandátumot, de az egyéni választókerületben állított jelöltjére leadott szavazatok sem keletkeztetnek számára mandátumot. A választó politikai akaratának mandátummá válását nem eredményező, ilyen értelemben „megsemmisült" vagy „elveszett" voksok összege hozzávetőlegesen kétszerese az előzőekben leírtaknak, hiszen a szavazók általában ugyannak a pártnak az egyéni jelöltjére húzzák be az x-et, mint amely pártnak a listás szavazatukat adják.) Ebből azonban korántsem következik, hogy a mandátum kiosztásnál ne érvényesülnének az „aránytalanság (aránytalanítás) vastörvényének" összefüggései: a Fidesz–KDNP körülbelül háromszor annyi szavazatot kapott, mint a Jobbik, mandátumszáma azonban közel hatszor lett nagyobb, mint a radikális párt képviselőinek száma.

Ebben a tekintetben szükséges megjegyezni, hogy nem osztjuk Szoboszlai György álláspontját, amely szerint *„az előző [1990 és1994] két választáson tapasztalt aránytalanság nem »vastörvénye« a választási szisztémának."* (I. m. 172. o.) Megítélésünk szerint az aránytalanság a rendszer vastörvénye, ugyanis az aránytalansági faktor nemcsak a mandátumtól való megfosztás tekintetében, hanem a mandátumok elosztásában is érvényre jut: 30–32%-os listás eredménnyel kellően tagolt pártrendszerben már parlamenti többséghez lehet jutni – ezzel párhuzamosan a 15–18%-nál kevesebbet szerző listás eredmény általában aránytalanul kevés mandátumot jelentett az ezen szabályok alapján lebonyolított hat választás alkalmával. A 20% feletti eredményt elért pártokat általában preferálja – többletmandátumhoz juttatja a rendszer – a 15%-nál kevesebb szavazatot begyűjtő pártokat viszont általában diszpreferálja a törvény mandátumkiosztási mechanizmusa.

Egyet lehet ugyanakkor érteni Szoboszlai György azon okfejtésével, mi szerint *„a választási rendszer arányosságát három tényező alakítja: a választási formula (többségi, arányos vagy vegyes rendszer), a kerületnagyság és a választási küszöb"*, és azzal is, hogy a *„küszöb nélküli listás rendszerek képesek a legcsorbítatlanabb képviseletet megvalósítani"*. (I. m. 170. és 169. o.)

Ennek illusztrálását szolgálja az a Szoboszlai egy korai tanulmányában közölt táblázat, amely az első parlamenti választásokon megszerezhető mandátumeloszlást modellezi – feltételezve a küszöb nélküli listás rendszer létét. A lehető legarányosabb – küszöböt nem tartalmazó – listás rendszerben az egyes pártok tehát az alábbi mandátumszámhoz juthattak volna az 1990-ben rájuk leadott szavazatok révén (a kötőjel után a ténylegesen megszerzett mandátumszámot tüntettük fel):

MDF: 96 – 165
SZDSZ: 83 – 94
FKGP: 46 – 44
MSZP: 42 – 33
Fidesz: 35 – 22
KDNP: 25 – 21
MSZMP: 14 – 0
MSZDP: 14 – 0
Agrárszövetség: 14 – 0
Vállalkozók Pártja: 8 – 0
Hazafias Választási Koalíció: 7 – 0
Magyar Néppárt: 3 – 0
Magyarországi Zöld Párt: 2 – 0

(Forrás: Szoboszlai György: Választási rendszer és politikai tagoltság. In Parlamenti választások. Politikai, szociológiai körkép. Budapest, 1990, MTA Társadalomtudományi Intézet.)

Az adatsorból jól nyomon követhető, hogy e leginkább arányos választási rendszerben 1990-ben 13 pártból álló országgyűlés ülhetett volna össze, és az „abszolút" arányossággal 10 párt járt volna jobban és két párt – az MDF és az SZDSZ – járt volna rosszabbul. Az abszolút arányos rendszer rendkívül fontos hatása, hogy elméletileg nincsen benne „elveszett szavazat", tehát az állampolgár voksa – bárkire is adja azt – hasznosul, azaz mandátumot keletkeztet. Az Ellenzéki Kerekasztal által keresztülvitt vegyes, 4%-os küszöböt alkalmazó rendszer viszont már az első választáson 777.777 választópolgár voksát nullázta le – az úgynevezett alkotmányos demokrácia és a jogállam jegyében. (Rendkívül figyelemreméltó, hogy ehhez hasonló mandátum-kalkulációk azóta sem készültek!)

Egy ennél kevésbé aránytalan – alig negyedmillió szavazatvesztést okozó – 3%-os küszöbbel operáló listás rendszer alkalmazása mellett további három párt került volna be az első szabadon választott országgyűlésbe, és jutott volna

15–13–13 mandátumhoz, félmilliónál is több választópolgár pedig parlamenti képviselethez. (Forrás: Szoboszlai György: A választási rendszer és a választási eredmények összefüggései. *Info-Társadalom-Tudomány* 1992. okt. 25–32. o.)

Az úgynevezett demokratikus közbeszéd és a „független" tudományos argumentáció természetesen kialakította azokat az érvelési mintázatokat, amelyek az aránytalanság témává tétele – az aktív választóközönség esetenkénti 15–17%-ának parlamenti képviselettől való intézményes kiszorításának/megfosztásának elemzése – helyett az úgynevezett újdemokráciák kormányzati stabilitásának biztosításához gyártott kormányozhatósági „eszményeket" (miközben a konstruktív bizalmatlanság intézményének alkotmányba ültetése önmagában kellő garanciával szolgált a kormányzat stabilitásához), amely eszmények a képviselet reprezentativitásának növelésével szemben hatottak, és gondolati alapot szolgáltattak a volt szocialista országokban példátlanul magas parlamenti küszöb további emeléséhez is. E hazug, manipulatív jogi-politikai érvelés *ab start* torzította el a demokratikus választások kimenetelét és akadályozta meg a társadalom jelentős részének parlamenti képviseletét. Úgy gondoljuk, hogy az sem a véletlen műve, hogy a parlamenti képviselettől megfosztott választóközönség elsősorban az agrárius, nemzeti és autentikusan baloldali politikai ideológiák követője. A rendszerváltozás győztes liberokrata-szabadkőműves csoportjai és pártoligarchái kardinális jelentőségű politikai célja volt annak megakadályozása, hogy a privatizáció, kárpótlás, igazságtétel, termőföld forgalom, népesedés, oktatás- és egészségügyi szabályozás, vagyonnevesítés-termelőszövetkezeti átalakítás, eladósítás stb. – a társadalom intézményes kifosztásának, birodalmi függésbe kényszerítésének, szellemi és biológiai erőforrásai megsemmisítésének – folyamatait a nemzeti–baloldali politikai erők érdemben befolyásolni és blokkolni tudják.

Az is jól látszik, hogy a kormányzati stabilitás korántsem a választási rendszerek aránytalanságával magyarázható, sokkal inkább a politikai kultúra és a társadalom általánosabb magatartási módozatainak, habitusának a függvénye. (Európa leginstabilabb kormányzati rendszerében – Olaszországban – hiába vált aránytalanabbá 1945 és 1990 között a választási rendszer, a kormányzati válságok és kormányváltások gyakorisága nem csökkent. Az összefüggés fordítva is igaz: Németországban – és az NSZK-ban – hiába volt arányos a választási rendszer, mégis stabil kormányzatok működtek hosszú évtizedeken keresztül.) Ebből következően Magyarországon is biztosítható lett volna a kormányzati stabilitás egy, a kodifikáltnál lényegesen nagyobb reprezentativitást biztosító választási törvénnyel, ahol nem 4–5%-os a parlamenti küszöb, hanem például 1%-os. A kormányzati stabilitás követelménye pedig azért sem válhatna a választójogi szabályozás – rejtett – célkitűzésévé, mert a kormányzati stabilitás nem rendelkezik olyan önértékkel, amely egyben garanciája/feltétele is lenne a „közjó" érvényre jutásának. A kormányzati rendszer stabilitását, a kormányozhatósági követelmény fenntarthatóságát illetően fontos jogon kívüli, szociológiai-társadalomlélektani aspektus a „megélhetési politikusok" rendkívül magas aránya a politikai rendszer valamenynyi, állami-önkormányzati szegmensében. Ez

„(…) 1990-ben az akkor 4%-os parlamenti küszöb alatti közel 1,2 millió voks mindösszesen 10 mandátum megszerzéséhez volt elegendő. Ezzel párhuzamosan az MDF-re leadott gyakorlatilag ugyanennyi szavazat 164 képviselői helyhez juttatta a pártot. (…) Az MDF-re leadott szavazat (…) 16-szoros valószínűséggel vezetett mandátumhoz, mint az inkriminált szervezetekre/jelöltekre leadott szavazat."

az összefüggés már az első szabadon választott országgyűlési ciklusban döntő szerepet játszott az Antall-kormány parlamenti többségének biztosításában. (Néhai Oláh Sándor kisgazdapárti országgyűlési képviselő ezzel magyarázta egy 1993-ban vele készült rádióinterjúban, hogy miért maradt meg a kormány mögött a kisgazda képviselők nagyobbik része, és miért nem volt érdekük az országgyűlés önfeloszlatása.) Mivel az országgyűlési képviselők jövedelme hozzávetőlegesen négyszerese az értelmiségi jövedelmi átlagnak, ez mindenképpen kellő motivációt jelentett – különösen az első néhány parlamenti ciklus alatt, amikor még sok állami alkalmazott, bölcsész, pedagógus és egyéb kisegzisztencia rendelkezett a mandátumok nagy részével –, hogy tűzön-vízen keresztül kitartsanak az aktuális kormányzat mellett.

„(…) 1994-ben a pártlistákra leadott szavazatok több mint 16%-a, tehát minden 6. szavazat nem eredményezett mandátumot (…). A győztes pártra leadott alig több mint 30%-nyi szavazat a mandátumok közel 55%-át eredményezte, összesen 209 mandátumhoz juttatta az MSZP-t."

A preferenciális szavazatarány és a mandátumarány (teljes mandátumszám alapján meghatározott arány) közötti különbségek már az első két választáson markánsan megmutatkoztak. Az MDF 1990-ben közel 18%-kal kapott több mandátumot, mint amennyit a listás szavazat alapján arányosan megillette volna. Még nagyobb volt az eltérés négy évvel később, ekkor az MSZP több mint 21%-kal jutott több mandátumhoz, mint amennyi a listás szavazatok preferenciális szavazatarányából következett volna. Ennél finomabban mutatja a mandátumkiosztás aránytalanságát az a viszonyszám, amely a preferenciális szavazatok arányára vetíti a listás szavazatok és a mandátumok arányai közötti relatív különbségeket. E szerint az MDF 1990-ben megszerzett tényleges mandátumszámának aránya és a pártra leadott voksok arányszáma közötti különbség aránya a listára leadott szavazati arányokhoz képest több mint 70% volt. A négy évvel későbbi választáson ugyanez az adat az MSZP esetében közel 65%. (Forrás: Szoboszlai György: Képviselet és választási rendszer európai kontextusban. Az arányosság mint a konszenzusos demokrácia feltétele. I. h. 182. o.) A következő három választáson ezek az értékek ugyan számottevően mérséklődtek – az MSZP és a Fidesz közötti szoros eredmények és a két párt által megszerzett magas szavazatszámok és szavazatarányok miatt –, de az e szabályok szerint lefolytatott utolsó, 2010-es országgyűlési választásokon újra robusztussá vált a választási rendszer győztest preferáló hatásmechanizmusa.

Hangsúlyozni kell azt is, hogy nemcsak az összes mandátumszám eloszlás, hanem azon belül a területi listás eredmények alapján kiosztott mandátumszámok is jelentős aránytalanságot mutatnak – bár a torzító hatás e körben jóval mérsékeltebb. A potenciális és a ténylegesen kiosztott területi listás mandátumok között mégis jelentős különbség van. Hozzávetőleg a területi listás mandátumok negyedét-ötödét (a kisebb megyékben esetenként felét!) nem osztják ki és aztán ezek „csúsznak fel" az országos listára. E torzulás a területi választókerületek nagysága miatt keletkezik – amit technikailag csak a területi választókerületek összevonása – regionalizálása enyhíthetett volna. (A területi listás 152 teljes mandátumkeretből 1990-ben 120 mandátumot, 1994-ben pedig 125 mandátumot osztottak ki. A ki nem osztott 32 és 27 mandátum fölcsúszott az országos listára. Forrás: Szoboszlai György: Képviselet és választási rendszer európai kontextusban. Az arányosság mint a konszenzusos demokrácia feltétele. I. h. 183. o.)

Summázva az aránytalanságról és a szavazatok elvesztéséről elmondottakat: az országban 20 év alatt lebonyolított hat választás során első fordulós listás vagy független jelöltekre leadott cca. 31 millió szavazatból hozzávetőlegesen 3,3 millió szavazat tekinthető „elveszett" szavazatnak, ami az összes területi listás és független első fordulós voks 11%-a! Még brutálisabb az összefüggés, ha csak az első négy választás adatait vesszük figyelembe: a négy választáson leadott 20,5 millió pártlistás szavazatból az elveszett szavazatok száma majdnem 3 millió, arányuk közel 15%! (Összehasonlításul: az NSZK-ban 1972 és 1987 közötti választásokon ugyanezen érték 0,2 és 0,5% között szóródott. [Forrás: Szoboszlai György: Képviselet és választási rendszer európai kontextusban. Az arányosság mint a konszenzusos demokrácia feltétele. I. h. 177. o.] Középértékeken számolva a mandátumhoz nem jutott, elveszett szavazatok mértéke Magyarországon 50-szer [!] nagyobb volt, mint az NSZK-ban.)

Az összes – tehát a listás szavazatokon kívül a 4, majd 5% beiktatásával kiejtett pártok egyéni jelöltjeire leadott – szavazatot figyelembe véve a parlamenti küszöb több mint 6 milliónyi (!) szavazatot, választói akaratnyilvánítást semmisített meg, nem engedett mandátumhoz jutni 1990 és 2010 között, azért, hogy a kiejtett pártoknak ki nem osztott mandátumokat olyan politikai erőknek juttassa, melyek ugyan megugrották a küszöböt, de eme ajándékmandátumok nélkül jóval kevesebb képviselőjük lett volna.

A magyarországi választási rendszer tehát „vérlázítóan" nagy számú és arányú szavazatot (választói akaratnyilvánítást) foszt meg attól, hogy mandátumot keletkeztessen. Ez a körülmény azonban lassan negyed százada kvázi semmilyen reflexiót, gondolati ingert és válaszigényt nem generál sem a politikai osztály, sem az ország szellemi vezető rétegének soraiban. A más ügyekben oly heves reakciókra képes liberális értelmiség sokatmondó hallgatással, néma közönnyel szemlélte és szemléli a több mint 6 millió szavazat politikai preferenciáknak megfelelő képviselet nélkül maradását. Úgy látszik, ezek a szavazatok nem kiáltanak jogvédelem után. (A választási rendszer eme „különösségének" reflektálatlansága hű tükre a politikai osztály és a hazai értelmiség – különösen a jogászság – intellektuális és morális kapacitásának, egyben fokmérője a társadalomtudományi gondolkodás szabadságának, az „újbeszédben" politikai korrektségnek hívott külső és belső cenzúra elterjedettségének.)

Szoboszlai György minden – ezúttal megismételt – mondatával egyet lehet érteni, még akkor is, ha hiányosan írja le az aránytalansági faktor okait: *„a magyar választási rendszer aránytalansága az egyéni kerületi rendszer sajátos működésének terméke. A területi listás mandátumeloszlás már jóval arányosabb az egyéni kerületinél, ám a kis pártok ebben a mezőben is elvéreznek (…). A küszöb tehát elsősorban az úgynevezett hasznos szavazat lélektani hatásán keresztül sújtja a kis pártokat: azt a meggyőződést erősíti a szavazókban, hogy helyesebb, ha az eleve bejutásra esélyesnek tekinthető pártokra adják szavazatukat, mert az egyébként veszendőbe megy. A hatályos választási rendszer a kis pártok kirekesztését a szisztéma harmadik eleménél, az országos listás mandátumeloszlásnál teszi befejezetté. Ezen a ponton tehát befejeződik a parlamenti pártkoncentráció folyamata."* (Szoboszlai György: Képviselet és választási rendszer európai kontextusban. Az arányosság mint a konszenzusos demokrácia feltétele. I. h. 180. o.) Izgalmas gondolatkísérlet lenne, hogy a parlamenti pártkoncentráció folyamata – pusztán választástechnikai szabályokkal (például tovább emelt küszöbbel) befolyásolva – elvezethet-e az egypártrendszerű „pártállami" szisztémához?

A hat választás lebonyolítása után teljesen egyértelműen körvonalazódik a magyarországi választási rendszer lényege: „*A rendszer leginkább azt a pártot erősíti, amely a második fordulóban visszalépő szövetségeseinek is köszönhetően a maga javára tudja billenteni a végeredményt a 176 egyéni választókerület többségében. Ez a párt a 30–35%-os országos támogatottsággal is számíthat az összes mandátum 40–55%-ára A magyar pártrendszer elmozdulása egy kétosztatú struktúra felé nagyrészt a választási rendszer hatására következett be. Aki választásokat akar nyerni, azt csak összefogással, a saját oldal összes szavazatának összegyűjtésével teheti meg (…). A rendszer azonban a vesztest sem hagyja magára: a területi és országos listákon a második helyezett párt annyi mandátumot szerez, amely a legtöbb esetben az országos támogatottságánál is jelentősebb részesedést jelent a parlamenti helyekből. A párt, amely harmadik erőként 10% felett teljesít, nagyjából hasonló mennyiségű mandátumra számíthat (…). A rendszer igazi vesztesei azonban azok a pártok, amelyek nem lépik át az öt százalékot.*” (Török Gábor: A magyar választási rendszerről: több mint technika. *Élet és Irodalom* 2002. 11. sz.). Török Gábor gondolatmenete ott azonban feltétlenül sántít, hogy a tíz százalék feletti teljesítés csak abban az esetben nem jelent aránytalanul csökkent számú mandátumot, ha a tíz százalék „felettiség” inkább a 15–18%-os sávba tartozik. A 10–12%-os eredmény főszabályként aránytalanul csökkent számú mandátumot eredményez csak.

Egyik szerző sem fókuszál azonban arra a rendkívül lényeges összefüggésre, hogy az úgynevezett elveszett szavazatokból hogyan és kinek a számára keletkezik mandátum. Miután a rendszer az összes mandátumot kiosztja, a parlamenti küszöböt el nem érő pártok területi listájára és egyéni képviselőjelöltjeire leadott, választásonként átlagosan és összesen 1–1,5 millió voksot elérő szavazat voltaképpen „csak” a küszöb miatt kiesett/kiejtett pártok számára „elveszett” szavazat. Ezek a szavazatok – 1990 óta mindösszesen 6–7 millió! – lényegüket illetően (bizonyos metszetben vagy megvilágításban nevezhetnénk „átalakított”, vagy „eltulajdonított” voksoknak is) úgy viselkednek, mintha azokat az országgyűlést uraló – előbb vagy utóbb a kormányzati hatalom birtokába is jutó – komprádor pártok kapták volna. A magyarországi választási rendszer tehát ez idáig 6–7 millió szavazat tekintetében hajtott végre transzformációt: a parlamenti küszöböt el nem érő, főszabályként rendszerellenzéki pártokra leadott 6–7 millió-nyi szavazatból (is) a parlamenti küszöböt elérő, főszabályként kollaboráns-komprádor pártok szereztek képviselői helyeket, akként, hogy mivel minden mandátumot kiosztanak, kiosztják az elveszett szavazatokra eső mandátumokat is, aminek az a hatása, mintha az elveszett szavazatok nem vesztek volna el, hanem azokat a szavazatokat is küszöböt elérő pártokra adták volna le.

A kiosztott összes mandátum mögött tehát nem az összes szavazat (pártpolitikai preferencia/akaratnyilvánítás) áll. A kiosztott összes mandátum mögött szavazatként, politikai akaratként csak a törvény által ebben a – politikai – metszetben megsemmisített (mandátumhoz jutni nem engedett) szavazatokkal csökkentett szavazatok (politikai preferenciák) állnak, amely szavazatokat kiegészíti/pótolja az az aránynövekedés, amit az országos listáról mandátumhoz jutó pártok érnek el, azzal, hogy a küszöb alatt teljesítő pártokra leadott voksok, „elveszett” szavazattá válva, politikai preferenciák hordozójaként megsemmisülnek (jogi-politikai zárványt vagy karantént képeznek), de jogi értelemben érvényes szavazatokként megmaradnak és az országos listáról kiosztott mandátumok jogszerűségi/érvényességi forrásává válnak. Mindez azért következhet be, mert a szavazatnak kettős természete van: politikai és jogi. A küszöböt el

nem érő pártokra leadott voks politikai értelemben megsemmisül, de mint jogilag érvényes szavazat megmarad, és mint ilyen legitimálja a választást az érvényesség elősegítésével.

A törvény ezeket a jogi és politikai hatásokat és mellékhatásokat azokkal a szabályokkal biztosítja, melyek szerint *„az országos listákon a jelöltek az országosan összesített töredékszavazatok arányában”* jutnak mandátumhoz, továbbá, *„nem számolhatók el töredékszavazatként az olyan területi listára leadott szavazatok, amely a 8.§(5) bekezdése alapján”* (ez a küszöbre történő hivatkozás) nem kaphat mandátumot. Még tovább: *„az a párt, amelyik a pártra leadott listás szavazataival nem haladja meg a 4%-ot*

a) elveszti az egyéni választókerületben elért töredékszavazatait,

b) nem szerez a területi választókerületben mandátumot,

c) nem szerez mandátumot az országos listán.”

A választási rendszer kitüntetett dologi kelléke, az urna különös varázslat eszközévé válik: a voksok nemcsak gyűlnek benne, de – legalábbis egy részükben – előbb „elveszett” szavazattá válva, mint politikai akarat hordozói megsemmisülnek, majd mégis mandátumot eredményeznek, igaz, most már más pártok számára! A varázsló varázskalapjából nemcsak fekete nyulak és fehér galambok, de nem várt mandátumok is előkerülnek. Példának okáért: a MIÉP-re 2002-ben leadott mintegy félmillió (negyedmillió pártlistás + negyedmillió egyéni választókerületi jelöltre leadott) szavazatból az ötszázalékos küszöb miatt a MIÉP ugyan nem szerzett egyetlen képviselői helyet sem, de például az SZDSZ országos listás mandátumokhoz jutott. Miközben tehát a törvény a MIÉP szavazóit a voksok megsemmisítésével, pontosabban a voksok töredékszavazattá válásának megakadályozásával megfosztja a képviselettől (még pontosabban: nem engedi képviselethez jutni), ezzel párhuzamosan – az országos listáról kioszthatók mandátumok számának és arányának emelkedésével – megnöveli az SZDSZ képviselőinek számát. Az SZDSZ ilyen bónuszmandátumai mögött tehát nem szavazat (növekmény) van, hanem kioszthatók mandátumnövekmény illetve szavazati arány(növekmény): ha a törvény megsemmisíti a MIÉP voksait (melyek 5% alatt nem minősülnek töredékszavazatnak), ezzel megnöveli az SZDSZ szavazatainak arányát az országosan összesített töredékszavazatok tekintetében, amely megnövelt arány megnövekedett számú mandátumot juttat a liberálisoknak az országos listáról. Minél több az elveszett, mandátumot nem keletkeztethető MIÉP szavazat, annál nagyobb lehet az SZDSZ mandátumnyeresége.

A fenti szociológiai vonatkozású tény további kérdésfelvetést indukál: jogelméletileg minek tekinthető, ha valamely országgyűlésbe jutott politikai alakulat képviselői helyei egy részét a fenti „bónusz” mandátumelosztás generálja? Alkotmányos-e az a mandátum(szerzés), amely nem vezethető vissza választói akaratra? Ha valamely mandátum nem vezethető vissza választói akaratra, akkor jogilag/fogalmilag mi a forrása annak a választásonként átlagosan 30–40 mandátumnak, amit a küszöb miatt kiesett pártok egyéni választókerületi jelöltjére és területi listájára leadott, számukra elveszett szavazat – a parlamentbe jutott pártok számára viszont „talált”, a területi listákról az országos listára fölcsúszó mandátumnövekedés illetve az elveszett szavazatok indukálta szavazatarány növekedés – *kreál*. E transzformált, generált-kreált, közvetle-

„1998-ban (…) a küszöbbel kiejtett pártokra és a MIÉP-re voksoló közel 1 millió választópolgár szavazata ért 14 mandátumot, miközben a FIDESZ 1.263.000 szavazója ugyanekkor 148 mandátumhoz jutott.”

nül nem szavazatokból, hanem meglévő, országos listás mandátumszerzésre fölhasználható szavazatok töredékszavazatarány-növekedéséből és fölcsúszó mandátumokból keletkezett bónuszmandátum hordozója-e, hordozója lehet-e a „képviselet" intézményének? Képviselheti-e „Pető Iván" a MIÉP szavazóit? Lételméletileg és jogelméletileg? Ha ez nem „képviselet", akkor nyelvileg-fogalmilag milyen kategóriával írható le? A „kompenzációs lista" megnevezés adekvát fogalomhasználat-e az országos lista mandátumallokációjának leírására?

„(…) a parlamenti küszöb több mint 6 milliónyi (!) szavazatot, választói akaratnyilvánítást semmisített meg, nem engedett mandátumhoz jutni 1990 és 2010 között, azért, hogy a kiejtett pártoknak ki nem osztott mandátumokat olyan politikai erőknek juttassa, melyek ugyan megugrották a küszöböt, de eme ajándékmandátumok nélkül jóval kevesebb képviselőjük lett volna."

Hangsúlyozandó, hogy mindenekelőtt a liberális fősodorhoz tartózó politikai erők számára volt hatalmas nyereség a fenti törvényi szabályozás, hiszen számukra a legjobb szavazat az „elveszett" szavazat – az a 6–7 millió voks, amelyet szinte kizárólagosan a nemzeti illetve a baloldali politikai pártok listájára és egyéni jelöltjére adott le a választóközönség 1990-ben és az után is. E jogi szabályozás ördögi tökéllyel garantálja az alábbi célok elérését:

– az „elveszett" szavazat fölhasználható a rendszer legitimálásában, érvényes szavazatként ugyanis közrejátszik a választások jogi érvényességének biztosításában (e nélkül az országgyűlési választások döntő része érvénytelen lett volna);

– az elveszett szavazat nem keletkeztet mandátumot a rendszerellenzéki pártok számára;

– az elveszett szavazat, a rendszerellenzéki pártoknak ki nem osztott mandátumokból, mandátumnövekményt generál mindenek előtt a liberális fősodor pártjainak (SZDSZ, FIDESZ, MDF, MSZP).

A szabályozás mögött felsejlő érdekek (a II. világháború után az országban kialakult, a magyarság számára egyértelműen hátrányos hatalmi viszonyok folytatása új szereplőkkel, frazeológiával, intézményekkel, a hatalmi kontinuitás rendszerváltásnak maszkírozott folyamatokkal való elfedése) azt is valószínűsítik, hogy a törvény koncepcióját – esetleg a normaszöveggel együtt – egy liberális fősodorhoz tartozó budapesti agytröszt (jogász specialisták, szociológusok, matematikusok, számítástechnikusok stb.) munkálta ki az Ellenzéki Kerekasztal (EKA) liberális politikai oligarchiájának megrendelésére. A törvény már 1989-ben annyira szofisztikált, okos és amorális, a politikai parazitizmus érdekeit annyira hűen szolgáló, hogy kormányzati berkekben, minisztériumi apparátusokban való keletkezése kevéssé hihető.

A választókerületek nagysága

A fentiekben taglalt arányossági kérdéseknél kisebb jelentőségű, de a választópolgárok szavazatának értékét befolyásoló tényező az egyéni és területi választókerületek nagysága, a választókerületenkénti választópolgárok száma. A magyar választójogi szabályozás – hasonlóan más országok gyakorlatához – már a dualizmus kora óta különböző nagyságú választónépességgel rendelkező választókerületeket alakított ki. A monarchia államjogi berendezkedésének időszakában akár 60–80-szoros eltérés is megengedett volt a választókerületi választópolgárok számában. (Forrás: Hubai László: Választási földrajz. In *A közjogi választások egyes elméleti és gyakorlati kérdései*. Budapest, 2004, BM Országos Választási Iroda és Magyar Közigazgatási Intézet, 285–306. o.) A Horthy-korszakban ezek a különbségek ugyan mérséklődtek, de még az 1939-es választókerületi rendszerben is előfordult

4,8-szoros különbség: a legnagyobb választóközönséggel rendelkező kerület 22.810 választópolgárt számlált, míg a legkisebben 4752 választópolgárt regisztráltak.

„A vármegyék területén bevezették a kétszavazós rendszert, míg a Horthy-korszakban mindvégig titkosan szavazó fővárosban és a 7 többmandátumos törvényhatósági jogú városban nem alakítottak ki egyéni választókerületeket, így az itt lakó szavazó csak egy listás szavazólapot kapott. Ez azt jelentette, hogy a vidéki szavazó 58%-al értékesebb volt, szavazata ennyivel többet nyomott a latba egy mandátum megszerzésénél. Az egyenlőség követelménye a lajstromos kerületekben is súlyosan sérült: az erősen kormánypárti (Szabolcs-Ung és Jász-Nagykun-Szolnok) többletmandátumhoz jutottak. A módszert ellenkező irányban is alkalmazták: mandátumelvonással büntették Békés megyét (mindig sok volt az ellenzéki jelölt), Tolna és Somogy erősen kisgazda befolyás miatt lett diszpreferált, Fejér és Veszprém megye pedig a szélsőjobboldali előretörés miatt kapott az arányostól leginkább eltérő mandátumokat". (Hubai László: i. m.) Bár a politikai osztály dominálló érdekei az idézett hivatkozások szerint hagyományosan befolyásolják a mandátumhoz jutás esélyeit, és a választókerületek nagysága erősen torzítja a jogegyenlőség magasztos elveinek érvényre jutását, szükséges megjegyezni, hogy ezen eminens politikai érdekektől függetlenül, pusztán technikai értelemben is nehéz biztosítani a mandátumkiosztáshoz szükséges kvázi azonos szavazatszámot.

Bár az egy mandátumhoz szükséges szavazatszám abszolút egyenlőségét lényegében képtelenség biztosítani, korántsem mindegy, hogy az egyes választókerületek választóinak száma között mekkora különbség van. Jellemző a probléma súlyára, hogy a rendszerváltozás választójogi szabályozásában is visszaköszön. Bár a választójogi törvény előírta alapelvei között, hogy *„az egyéni választókerület lakosainak száma megközelítőleg 60.000"*, ebből a mondatból még nem következik, hogy a választókerületek választóközönségének száma is azonos legyen. A választásra jogosult polgárok száma között a legnagyobb és legkisebb egyaránt Budapesten volt 1990-ben: a legkisebb a fővárosi 31. választókerület volt, mindösszesen 31.746 választópolgárral, a legnagyobb lélekszámú pedig a 18. választókerület volt 58.774 választásra jogosult személlyel. (Forrás: Szoboszlai György: A választási rendszer és a választási eredmények összefüggései. I. h. 30. o.) Ugyanez a probléma 2002-es adatok szerint még nagyobb egyenlőtlenséget indukált: az egyéni választókerületek átlagos népességszáma 45.802 volt, Ehhez képest Veszprém város egyik választókerületének választói létszáma 27.335, a legnépesebb választókerületé pedig 64.200 főt tett ki Budapesten. A helyzet leegyszerűsítve annyit jelent, hogy a legkisebb választói számmal rendelkező választókerület egy választópolgárának voksa 1990-ben közel kétszer annyit ért, mint a legnépesebb számú választókerület választópolgárának szavazata. A különbség 2002-ben már 2,35-szörös volt, tehát növekedett. Így megállapítható, hogy a jogalkotónak nemcsak a választási rendszer működési mechanizmusában, de az annak földrajzi infrastruktúráját adó választókerületek választóközönsége számának megállapításánál sem sikerült arányos, egyenlő (vagy ahhoz nagyon közelítő) és igazságos rendszert és beosztást kialakítania – annak ellenére, hogy erre maga a választójogi törvény kötelezte a végrehajtó hatalmat. A választókerületek szavazóinak száma demográfiai és migrációs okokból azóta is folyamatosan változik – ebből következően folyamatosan termeli ujjá a választójogi rendszer ezen ágának aránytalanságait és méltánytalanságait. Az állampolgárok szavazata tehát – a törvényben rögzítettek ellenére – nem egyenlő, hanem egyenlőtlen!

A 2006-os országgyűlési választókerületi lakosságszámok már olyan elképesztő egyenlőtlenségeket mutattak, hogy Budapesten két választókerület szavazásra jogosultjainak száma haladta meg a 60.000 főt, 11 választókerületben (melyből 7 budapesti körzet volt) ugyanakkor 25.000 és 33.000 fő közötti választópolgárt regisztráltak. Ilyen kis létszámú választókörzet volt még Veszprém megyében, Heves megyében és Tolna megyében is. Egyedül Zala megyében került az összes választókerület azonos tartományba, 43–51 ezer szavazót tartalmazó kategóriába (forrás: Wikipédia).

A választópolgárok aktív választójoga Magyarországon 20 éven keresztül nem eredményezett egyenlő értékű szavazatot. Részben azért, mert a választókerületek szavazóinak száma különböző, részben pedig azért, mert a szavazatok egy része elvész/átalakul, és csak egy része hasznosul, valamint a hasznos szavazatok sem azonos módon hasznosulnak. Bár az Alkotmánybíróság kötelezte a jogalkotót, hogy a választókerületi választópolgárok számának különbségéből adódó aránytalanságot orvosolják, erre csak 2014-ben kerülhetett sor.

Az egész rendszerváltozás szellemi-morális indikátoraként is felfoghatjuk, hogy a választási rendszer fontosabbik aránytalanságára, a választási küszöb miatt előállott egyenlőtlenségre nem reagált jogállami módon az Alkotmánybíróság. A testület a 3/1991-es AB határozatában megállapította, hogy a 4%-os küszöb nem alkotmányellenes, mert *„az esélyeknek (…) a választásokat megelőzően kell egyenlőnek lenniük, a négy százalékos szavazatarány előírása pedig a szavazás után alkalmazandó számítási szabályt jelenti. A rendelkezésnek az a célja, hogy a törvényhozásban csak a tényleges társadalmi támogatottsággal rendelkező politikai erők vegyenek részt."* (Lásd még Cservák Csaba: Választási rendszerünk a jog-összehasonlítás és a reformlehetőségek tükrében. A listás rendszer elemzése nemzetközi összehasonlításban. *Jogelméleti Szemle* 2001. 3. sz.) Az Alkotmánybíróság (AB) közel 800.000 választópolgár több mint másfél milló szavazatának elvesztését illetően tehát úgy ítélte meg a helyzetet, hogy azok a pártok, amelyek 1990-ben begyűjtöttek vagy utána begyűjtenek 200–250 ezer szavazatot (plusz ugyanennyit egyéni jelöltjeikre), nem rendelkeznek „tényleges társadalmi támogatottsággal". Egyet lehet érteni Pokol Béla jogászprofesszor ama vélekedésével, hogy *„az alkotmányos kötöttség minimuma is eltűnik az erre alapozó alkotmánybírósági döntésekből"*, továbbá *„mert a pozitív diszkrimináció általuk lefektetett szigorú feltételei mellett bizony nagyon is elgondolható lett volna a 4%-os küszöb nélkülözhetősége a parlamentarizmus és a kormány stabilitásában"*, végül, hogy *„A választójog egyenlőségét komolyan vevő alapjogász tehát mindenféle aktivizmus nélkül is kimondhatta volna a vizsgált 4%-os küszöb alkotmányellenességét. Számunkra ez a döntés mint a »szelektív aktivizmus« egy példája fontos, hisz felmerül a kérdés, hogy »egyenlő méltóságú személyként« vették-e figyelembe a parlamentbe be nem kerülő pártra szavazó választópolgár szempontjait?"* (Pokol Béla: *A magyar parlamentarizmus*. Budapest, 1994, Cserépfalvi, 100., 104. és 105. o.). Ha pedig nem *„egyenlő méltóságú személyként"* veszik figyelembe a választópolgárok összességét, akkor maga az AB enged kreálni 1. és 2. osztályú választópolgárokat, s ez utóbbiakat hagyja megfosztani a parlamenti képviselet lehetőségétől, arra való hivatkozással, hogy *„Ha ugyanis a választási rendszer a legkisebb, legcsekélyebb társadalmi támogatást elért pártokat is mandátumhoz juttatná, akkor ez veszélyeztetné mind a parlament döntéshozatali rendjét, mind pedig a kormányzat stabilitását."* A magyarországi demokráciában minden párt egyenlő. Azonban a „kis" párt az AB szerint mégis differenciális tulajdonságot hordoz, jelesül: *„veszélyeztet"*. Az

AB álláspontja így az, hogy minden párt egyenlő, de vannak, amelyek egyenlőbbek a többinél. (Ezek a nagy pártok, amelyek nem veszélyeztetik sem a parlament döntéshozatali rendjét, sem a kormányzati stabilitást.) Az ehhez hasonló argumentáció Orwell totális államának vezérlő eszméje. Az *Állatfarm* szerzője nem is gondolhatta, hogy zseniális szatírájának vezérgondolata évtizedek múltán visszaköszön egy „rendszerváltoztató" ország jogrendszerének alkotmányossága fölött őrködő, a jogállamiság végső garanciáját jelentő testület döntésének indokolásában. Az AB szerint *„Az állampolgári politikai akarat képviselők útján való, azaz közvetett érvényesülése természetszerűleg aránytalanságot eredményez."* Az érvelés szerint a magyarországi választójogi szabályozásból fakadó *„aránytalanság"* keletkezése tehát *„természetszerű"*, olyan, mint egy természeti törvény, objektív mint a gravitáció, nem befolyásolható – mint a világegyetem tágulása.

„A választási rendszer kitüntetett dologi kelléke, az urna különös varázslat eszközévé válik: a voksok nemcsak gyűlnek benne, de – legalábbis egy részükben – előbb »elveszett« szavazattá válva, mint politikai akarat hordozói megsemmisülnek, majd mégis mandátumot eredményeznek, igaz, most már más pártok számára! A varázsló varázskalapjából nemcsak fekete nyulak és fehér galambok, de nem várt mandátumok is előkerülnek."

Az ezen határozatának színvonala kísértetiesen hasonlít az igazságtétel vagy a reprivatizáció ügyében hozott döntéseihez. A nagy tiszteletnek örvendő jogászprofesszorokból, akadémikusokból, akadémiai doktorokból rekrutálódott, teljesítményét illetően a liberális sajtóban mitikus magasságokba emelt, szédelgően feldicsért, úgynevezett Sólyom-féle Alkotmánybíróság e határozatának érvelése látványosan középszerű, elnagyolt és manipulatív. A rendkívüli horderejű alkotmányos problémát az AB 18 sorban és 10 mondatban elférő szöveggel értelmezte. A többi AB-határozathoz képesti szűkszavúság talán arra utal, hogy a taláros testület egyes tagjainak nem volt érdeke a jogi problematika exponálása, a rejtett összefüggések kibontása. E tekintetben kérdésként vetődik fel, hogy a bírák között volt-e, aki részt vett a törvény szabályozási koncepciójának – esetleg normaszövegének – kimunkálásában? A határozat nemcsak tartalmilag, de alakilag is erősen kifogásolható. Az inkriminált döntés tökéletesen igazolja Pokol Béla professzornak az úgynevezett láthatatlan alkotmány doktrínáját megfogalmazó és érvényre juttató, alkotmánybírósági joggyakorlattal szembeni következetes kritikáját. A határozat ugyanis, egyebek mellett – bizonyára merő figyelmetlenségből – elfelejtett hivatkozni jogszabályra, *nota bene*, az Alkotmányra, így valószínűleg az AB határozatot támogató tagjai írói munkásságának részét képezi. Az AB határozataival leginkább analógiába helyezhető bírósági ítéletek alaki kritériumait illetően az alábbiakat szükséges kiemelni: *„Mivel az ítélet törvényességét a jogszabályok helyes alkalmazása biztosítja, a bíróságnak azokra a jogszabályokra is hivatkoznia kell, amelyekre a döntését alapította. Ha vitás az alkalmazandó jogszabály, a bíróság nem elégedhet meg az arra való egyszerű utalással, hanem ki kell fejtenie, hogy miért alkalmazta vagy nem alkalmazta a kérdéses jogszabályt."* (Kengyel Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Budapest, 1998, Osiris Kiadó, 294. o.). Ha a jogszabályra való hivatkozás az ítélet kötelező érvényességi kelléke, akkor a jogi hivatkozás nélküli AB határozat érvényesnek tekinthető-e? Ha az AB-nek nem kell jogilag megindokolnia döntését – miért kötelező ez más jogalkalmazó számára? Az

AB „egyenlőbb" jogalkalmazó szerv, mint más jogalkalmazó szervek? Ha igen, miért „egyenlőbb" a többinél? Milyen állam az, amelynek egyik legfőbb szerve megengedheti magának, hogy alkotmányértelmező jogalkalmazói döntésében ne hivatkozzon az Alkotmányra? Azt pedig már csak zárójelen belüli zárójelben említjük meg, hogy az Ellenzéki Kerekasztal ülésein, másokkal együtt, Sólyom László éppen akkor még MDF-delegált volt, az, aki kripto-liberálisként – SZDSZ-es társaival karöltve – a parlamenti küszöb bevezetését forszírozta. Arról nem tudunk, hogy az AB elnöke a határozat meghozatalakor – úriembertől elvárható módon – jelezte-e személyes érintettségét és elkötelezettségét az ügyben.

Pokol hivatkozott közlése alapján meg kell jegyezni, hogy először Kilényi Géza, majd Schmidt Péter és Zlinszky János professzor szakított az AB-t uraló liberál-leninista krédóval, Sólyom kategorikus imperatívuszával: mely szerint a „végső szót" az Országgyűlés törvényeinek alkotmányossága felett az AB jogosult kimondani. Ez az attitűd kísértetiesen hasonlít Lenin „Minden hatalmat a szovjeteknek!"-formulájához. Azon pedig a legkevésbé sem szabad csodálkozni, hogy az AB első elnöke, a hatalomszerző ideológiaként alkalmazott doktriner liberalizmusnak tett szolgálatai elismeréseként, az SZDSZ–Fidesz alkalmi koalíciójának eredményeként öt évre a köztársasági elnöki méltóságra is méltónak bizonyult. Problémaérzékeny történészek számára izgalmas kutatási terület lehet a „láthatatlan kormányprogram" alapján kormányzó Antall és a „láthatatlan alkotmány" alapján bíráskodó Sólyom közötti „láthatatlan tengely" láthatóvá tétele. Talán erre az összefüggésre utal cikkében Pokol Béla: Kettős hatalom Antall idején. *Magyar Nemzet* 2015. május 31. Hipotézisünk szerint az Antall–Sólyom tengely egy jól körvonalazódó munkamegosztásként írható le: amit nem tudott vagy nem akart Antall politikailag keresztülverni az MDF nemzeti-keresztény többségén – a rendszerváltozás kisiklatására irányuló titkolt/rejtett, szabadkőműves politikai célokat –, a témák alkotmánybíróság elé vitelével, alkotmánybírósági verdiktekkel „tiszta", látszólag hatalom és ideológiamentes jogi formulákkal könnyedén és elegánsan érhette el. (Az alkotmánybíróság döntéshozatali mechanizmusát, az AB elnökének ebben játszott szerepét illetően lásd: Pokol Béla: *Alkotmánybíráskodás. Szociológiai, politológiai és jogelméleti megközelítésekben*. Budapest, 2014, Kairosz Kiadó, 28–35. o.)

Közel két évtized múlva, egy személyi összetételében ugyan elérő Alkotmánybíróság 2010 decemberében kihirdetett 193/2010 (XII. 8.) számú határozata sem mentes a jogászi férc-művekre jellemző dodonai megfogalmazásoktól. *„(…) az Alkotmánybíróság (…) megállapította, hogy az Alkotmány 71. § (1) bekezdésébe foglalt egyenlő választójog elvéből fakadó alkotmányossági követelmények érvényesülését"* jelentősen befolyásolja *„a törvényhozó által létrehozott választási rendszer." „Az Alkotmánybíróság tehát az (…) Alkotmány alapján arra a következtetésre jutott, hogy a választási rendszert a törvényhozónak kell szabályoznia, törvényben kell intézményesítenie"* – szól a bravúros konklúzió. Az AB ily módon közel két évtized eltelte (!) után sem nyitotta meg jogilag a választási rendszer egyenlőtlenséget okozó aránytalanságával kapcsolatos alkotmányossági kérdést. A probléma tabuként kezelése tovább folytatódik.

Utóbbi határozatában az AB azt tekintette alkotmánysértőnek, hogy az országgyűlés az 1989. évi XXXIV törvény 50. § (2) bekezdésében foglalt jogalkotási felhatalmazás, valamint az ez alapján kibocsátott 2/1990 (I. 11.) MT rendelet szabályanyagával az alapjoggal (választójoggal) közvetlen kapcsolatban álló és az Alkotmány szerint kétharmados többségű törvényi szabályozást igénylő kérdést minisz-

tertanácsi (kormány) rendelettel rendez. Az AB megállapította, hogy a választójog, mint alapvető jog, lényeges tartalmához tartozó kérdéskört csak törvényben lehet szabályozni.

Kimondta, hogy *„az egyéni választókerületek területének megállapítása, a területi választókerületekben megszerezhető mandátumok száma, valamint az egyes választókerületekre jutó választópolgárok száma közvetlen összefüggésben van a választójog érvényesülésével, ezen belül az egyenlő választójog alapelvével."* E nyelvtanilag jól értelmezhető vezérgondolat kifejtése aztán zavarossá válik. Az argumentáció ugyanis tartalmazza, hogy *„a konkrét egyéni választókerületi határok rögzítéséhez elegendő az egyszerű többséggel elfogadott törvény"*. Majd pár sorral később úgy rendelkezik a grémium, hogy *„az egyes választókerületek területének körülírása (…) az alapvető jog tartalmára is kiható összefüggésben áll a választójoggal (…) ezért a vizsgált kérdéskör a (…) jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával elfogadott törvény kereteihez kötött szabályozási tárgykört képez."* Ha az egyéni választókerületi határok rögzítése és *„az egyes választókerületek területének körülírása"* nyelvtanilag és jogilag azonos tartalom, akkor ellentmondás van a két rendelkezés között. Ha különböző tartalom, akkor nincsen ellentmondás. A nehézséget a „körülírása" kifejezés pongyolasága okozza.

Függetlenül a fentiektől az AB lehivatkozza saját, 2005-ben már megfogalmazott argumentációját, mely szerint a jogalkotói mulasztás a következő tárgykörök tekintetében okozott alkotmányos sérelmet:

– a választókerületek területének megállapításánál és módosításánál irányadó szempontok meghatározása tekintetében;

– a választókerületek nagysága közötti megengedett eltérés mértékének rögzítése, illetve annak hiánya vonatkozásában;

– az egyéni választókerületek területének és a területi listákhoz tartozó mandátumok számának időszakos felülvizsgálatát végző intézmény kijelölése;

– a felülvizsgálat idejének, rendjének és eljárásának szabályozása tekintetében;

– a felülvizsgálat során a kiegyensúlyozottság és elfogulatlanság követelményeit biztosító törvényi garanciák előírása vonatkozásában.

Roppant figyelemre méltó, hogy miközben e kisebb súlyú választójogi egyenlőségi dimenziókban rendkívül szofisztikált erőírásokat fogalmaz meg az AB, nincs mondanivalója a generális egyenlőtlenségi összefüggésekről: az elveszett szavazatokról és a brutálisan aránytalan mandátumelosztásról. Jóllehet e két tényező a magyar választójogi rendszerben úgy működik, mint egy utólagos, (alkotmányos–alkotmányellenes?) cenzus: jogfosztó és/vagy jogkorlátozó – de a jogegyenlőséget mindenképpen és gátlástalanul megsértő – előírás.

„A más ügyekben oly heves reakciókra képes liberális értelmiség sokatmondó hallgatással, néma közönnyel szemlélte és szemléli a több mint 6 millió szavazat politikai preferenciáknak megfelelő képviselet nélkül maradását. Úgy látszik, ezek a szavazatok nem kiáltanak jogvédelem után."

Összegzés

Az ország második világháború utáni történelmének meghatározó fontosságú jogszabálya volt az a választójogi törvény, amelyet még a pártállami országgyűlés fogadott el, és amely néhány módosítással két évtizeden keresztül határozta meg azokat a jogi kereteket, melyek között hat országgyűlési választást bonyolítottak le hazánkban. Az elemzésből talán kiderült, hogy a rendszerváltozás rendszerének főkonstruktőre ezúttal is szinte ördögien tökéletes munkát végzett: a polgári demokrácia pártoligarchiáit uraló ügynök/szabadkőműves hálózatok olyan

törvényt rendeltek meg az utolsó pártállami országgyűléstől, amely kifinomult matematikai modellszámítások eredményeinek beszámítása és kodifikálása alapján két évtizeden keresztül a választási rezsim riasztó bonyolultsága miatt garantálta a posztszovjet térség legalacsonyabb részvételi arányait biztosította (erre azért volt szükség, mert a liberális oldal zsigeri félelmei szerint az urnáktól távol maradók döntő része szélsőjobboldali [nyilas!] irányultságú volt, akiket tehát ezzel a pszicho-technikával lehetett legegyszerűbben politikailag kiiktatni), továbbá átlagosan 12–15% nemzeti és baloldali szavazó több mint 3 millió pártlistás (és egyéni választókerületi jelöltre leadott szintén több mint 3 millió), mindösszesen tehát 6–7 millió szavazatnak, mint politikai preferenciának az intézményes megsemmisítését, és ezen voksok generálta mandátumok kiosztását a komprádor pártok számára. Ugyanennek a folyamatnak a vetületeként, a hasznos szavazat elve alapján lehetővé tette a választóközönség szavazatának kollaboráns pártokhoz terelését, és ezen keresztül a magyarság intézményes alávetését, folyamatos gyötrését, megalázását és megnyomorítását. A „láthatatlan alkotmány" csak beavatottak által ismert tartalmai alapján ítélkező Alkotmánybíróság pedig határozatával, hatáskörének visszaélésszerű gyakorlásával a jogállami zsinórmértéknek megfelelő, szofisztikált jogi érvelés helyett törvényesen működő, ám a rejtett ügynök/szabadkőműves hálózatokba nem, vagy csak részlegesen bekötött, s ezzel a fennálló uralmi viszonyokra a politikai versenyen keresztül veszélyt jelentő politikai szervezeteket megbélyegző, brosúra-színvonalú indokolásával pecsételte meg az állampolgári jogegyenlőségben, a szavazatok egyenlőségében bizakodó polgárok nemes törekvését, amikor kifejtette, hogy *„ha (…) a választási rendszer a legkisebb, a legcsekélyebb támogatást elért pártokat is mandátumhoz juttatná, akkor az veszélyeztetné mind a parlament döntéshozatali képességét, mind pedig a kormányzati stabilitást."*

„(…) a törvény koncepcióját – esetleg a normaszöveggel együtt – egy liberális fősodorhoz tartozó budapesti agytröszt (jogász specialisták, szociológusok, matematikusok, számítástechnikusok stb.) munkálta ki az Ellenzéki Kerekasztal (EKA) liberális politikai oligarchiájának megrendelésére. A törvény már 1989-ben annyira szofisztikált, okos és amorális, a politikai parazitizmus érdekeit annyira hűen szolgáló, hogy kormányzati berkekben, minisztériumi apparátusokban való keletkezése kevéssé hihető."

Az Országgyűlés részben az Alkotmánybíróság mulasztásos jogsértést jelző határozata, részben a 2010-ben alkotmányozó többséghez jutó koalíció közjogi ambíciói, valamint az Alaptörvény elfogadása miatti jogalkotási feladat okán alkotta meg az új választójogi törvényt.

Elöljáróban annyit érdemes megjegyezni, hogy az új törvény ugyanazt a metodikát követi, mint az előző: rendkívüli mértékű aránytalanság, nagy számú elveszett szavazat, 5%-os listás küszöb, és az erős pártoknak kedvező egyfordulós, relatív többséggel operáló rendszer, amelynek politikai-hatalmi célvektora azonos az előző törvényével – megakadályozni a rendszerellenzéki nemzeti és baloldali politikai erők törvényhozási/kormányzati hatalomhoz jutását. Ennek elemzése a következő fejezet feladata lesz.

(Folytatjuk)